

'Vroeger was het oorlog'. Geschiedeniskennis bij Nederlandse jongeren

De hoofdvraag van deze master thesis luidt *In hoeverre is bij leerlingen op havo-4 niveau sprake van gedeelde kennis over de Nederlandse geschiedenis en in hoeverre komt deze kennis overeen met de gebeurtenissen/ personen uit de cultureel historische canon van Nederland?* In het onderzoek zijn ook de argumenten bestudeerd die leerlingen geven om historische gebeurtenissen en kennis significant belangrijk te vinden. Deze gegevens zijn vergeleken met de inhoud van de nationale canon. Er is gezocht naar overeenkomsten en verschillen tussen wat de leerlingen vertellen en wat de canon voorschrijft. De conclusies van het onderzoek zijn tenslotte vergeleken met een vergelijkbaar onderzoek dat recent in het Verenigd Koninkrijk plaatsvond.

De opzet van dit onderzoek en de interpretatie van de data zijn geïnspireerd door enkele theorieën en theoretische concepten, zoals 'historisch besef', 'historische significantie', 'narrative templates' en 'periodisering'.

Uit ander onderzoek blijkt dat Nederlandse jongeren geschiedenis interessant en leerzaam vinden. In mindere mate voelen zij ook trots en verbondenheid met Nederland (Grever en Ribbens 2007). Uit mijn onderzoek blijkt dat de meeste ondervraagde leerlingen vooral gebeurtenissen en onderwerpen uit de Romeinse tijd en de vorige eeuw interessant vinden. Daartussen bevinden zich periodes waar ze weinig interesse voor hebben die grotendeels samenvallen met de 'empty stretches of history' (Zerubavel 2003), de lege tijd tussen de clusters van feestdagen op de nationale herdenkingskalender. Hoewel weinig leerlingen het interessant vinden, erkennen ze het belang van de opstand tegen Spanje en de Gouden Eeuw voor de Nederlandse geschiedenis. De leerlingen noemen opvallend weinig personen uit de Nederlandse geschiedenis. Het meest genoemd (door éénderde van de leerlingen) is Willem van Oranje. 'Vroeger' was vooral 'oorlog' volgens de leerlingen. De leerlingen noemen daar vaak economische en sociale oorzaken voor. Religie en cultuur spelen een ondergeschikte rol.

Er lijkt sprake van betrekkelijk weinig gedeelde kennis over de Nederlands geschiedenis bij de ondervraagde leerlingen. Uit de enquête en de interviews blijkt namelijk dat er, op de Tweede Wereldoorlog na, veel verschil is in de gebeurtenissen en onderwerpen die genoemd worden. Er zijn ook veel verschillen in de manier waarop ze de geschiedenis van Nederland beschrijven of vertellen. De oorzaak kan zijn dat niet alle leerlingen hetzelfde curriculum hebben en dus niet hetzelfde hebben geleerd op school. Een ander profiel, leerweg of docent kan veel verschil in 'actieve' kennis betekenen. Daarnaast is school niet de enige bron van geschiedeniskennis bij jongeren. Andere invloeden zijn bijvoorbeeld: thuis, familie, vrienden, internet en tv. Er is tamelijk grote overeenstemming over wat ze belangrijk vinden (VOC, Opstand tegen Spanje, WOII). De Tweede Wereldoorlog werkt als een soort ankerpunt in de meeste verhalen over de Nederlandse geschiedenis.

De ondervraagde leerlingen hebben wél kennis van individuele gebeurtenissen en tijdvakken, maar ze weten niets over de overgangen *tussen* gebeurtenissen en tijdvakken. Metaforisch gesproken hebben ze bakstenen tot hun beschikking maar geen cement. Dat komt door de opdeling van Nederlandse geschiedenis in tijdvakken, hoofdstukken, leerjaren en canonvensters (Van Boxtel 2009). Jansen en Grever schrijven in de bundel *De ongrijpbare tijd* (2001) dat een diachronische tijdbenadering, de overgang van het ene naar het volgende tijdvak, ontbreekt in het geschiedenisonderwijs volgens het rapport De Rooij.

De fragmenten van de Nederlandse geschiedenis die de havo-4 leerlingen weten, zijn niet verbonden door een samenhangend verhaal: een geschiedenis van Nederland. Het historisch denken is beperkt, omdat vaak een 'guiding purpose' van de nationale geschiedenis ontbreekt (Barton & Levstik 2004). Een gevolg van het gebrek aan samenhang is dat leerlingen moeite hebben de geschiedenis kennis te activeren. Het is mogelijk dat de kennis over de Nederlandse geschiedenis te zeer verspreid is, omdat de meeste lesmethoden vooral een Europees of een westers perspectief hebben. Er wordt geen integraal verhaal over de Nederlandse geschiedenis verteld. Er is dan ook weinig tot geen verhaal te ontdekken als de ondervraagde leerlingen over de Nederlandse geschiedenis schrijven of vertellen. Er is geen bijvoorbeeld geen duidelijke structuur, ook een plot en oorzaak-gevolg relaties ontbreken. Het blijft veel bij het noemen van gebeurtenissen en onderwerpen. Anders dan bijvoorbeeld in de Verenigde Staten en Quebec lijkt er in Nederland geen sprake van een *narrative template* (een steeds terugkerende narratieve structuur waaruit het bijzondere karakter van Nederland blijkt).

Van de 50 gebeurtenissen, onderwerpen en personen in de historische canon van Nederland noemen de leerlingen in ons onderzoek er 12. Hoewel een andere ondervragingsmethode (zoals leerlingen laten vertellen bij afbeeldingen) wellicht meer kennis van personen en culturele, religieuze en sociale onderwerpen ontlokken, ontbreekt het bij Nederlandse jongeren aan spontane kennis over de historische canon. Dat is niet zo vreemd omdat de canon nog niet in het geschiedenisonderwijs is opgenomen.